

Kepelbagaian Aras Soalan Lisan dalam Pentaksiran Formatif bagi Subjek Geografi

Suzana Abd Mutalib^{a*}, Jamil Ahmad^a

^aFakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43600 UKM Bangi, Selangor Darul Ehsan, Malaysia

*Corresponding author: suzanaalea@yahoo.com.my

Article history

Received : 8 November 2011
Received in revised form : 1 May 2012
Accepted : 15 August 2012

Abstrak

Kajian membincangkan penggunaan pelbagai aras soalan lisan dalam pentaksiran formatif subjek geografi. Menyoal secara lisan adalah salah satu teknik dalam pentaksiran formatif dan jika dilaksanakan dengan tepat serta mengandungi pelbagai aras soalan, ianya dapat membantu meningkatkan pencapaian pelajar dalam mata pelajaran Geografi. Kajian kualitatif ini dijalankan terhadap dua orang guru geografi di sebuah sekolah menengah di negeri Perak. Data diperolehi melalui teknik pemerhatian dan temubual. Dapatan kajian menunjukkan terdapat pelbagai aras dalam soalan lisan yang diberikan oleh kedua-dua guru geografi tersebut. Walau bagaimanapun terdapat perbezaan di dalam corak penggunaan aras soalan mengikut fasa permulaan, perkembangan dan penutup proses pengajaran. Kedua-dua guru menyedari kepentingan menggunakan soalan lisan pada aras rendah untuk mendapatkan maklumat berkaitan kefahaman pelajar terhadap isi dan konsep pelajaran yang telah diajar. Soalan lisan aras sederhana dan tinggi pula digunakan untuk mendapat maklumat sama ada pelajar telah atau belum menguasai kemahiran geografi. Oleh sebab itu, soalan lisan aras sederhana dan tinggi dikemukakan selepas kedua-dua guru mengajar isi dan konsep pelajaran kepada pelajar mereka.

Kata kunci: Pentaksiran formatif; aras soalan lisan; pengajaran dan pembelajaran geografi

Abstract

This study examines the use of different levels of oral questions as a formative assessment technique in a geography lesson. The technique, when properly implemented can help to improve student's achievement in learning Geography. The Qualitative study was carried out on two geography teachers in a secondary school in Perak. Data was gathered through observations and interviews. The result shows that both teachers utilized different levels of oral questions in their teaching processes. The result also shows a pattern of using different level of questions at different stages of the lesson; the beginning, the middle and the end of the learning processes. Both teachers were aware of the importance of using low level oral questions to gain information on students understanding of the content and concept being presented. Medium and high level questions on the other hand are used primarily to gauge student's understanding and mastery of geography skills. Thus both medium and high level questions were utilized after the teachers have explained the content and concept of the lesson.

Keywords : Formative Assessment; level of questions; teaching and learning geography

© 2012 Penerbit UTM Press. All rights reserved.

1.0 PENGENALAN

Pentaksiran formatif ialah proses mentaksir yang digabungkan dan dijalankan secara embedded dan berterusan dalam proses pengajaran dan pembelajaran (Brookhart, 2007; Mohamad Azhar, 2006; Stiggins & Chappuis, 2006). Bagi mengintegrasikan pentaksiran formatif dalam proses pengajaran dan pembelajaran, tidak boleh tidak turut juga mengaplikasikan ciri-ciri pentaksiran itu sendiri. Ciri-ciri pentaksiran formatif merujuk kepada komponen utama yang perlu ada apabila melaksanakan pentaksiran. Ciri pertama ialah mengintegrasikan teknik pentaksiran formatif dalam aktiviti pengajaran dan pembelajaran. Pelbagai teknik pentaksiran formatif boleh dijalankan termasuklah

perbincangan, pemerhatian, soal jawab lisan, latihan bertulis, seatwork, kerja rumah, projek, portfolio, perbincangan kumpulan, kuiz, tugas dan pentaksiran sendiri (Black & William, 1998; Brookhart, 2007; Cizek, 2007; Harlen, 2007). Soal jawab lisan merupakan salah satu teknik pentaksiran formatif yang paling kerap diamalkan dalam kalangan guru (Stiggins, 2001; Mohamad Azhar, 2006). Sebagai contoh menerusi kajian yang dijalankan Stiggins (2001), mendapati ada guru yang menyoal sebanyak 300 hingga 400 soalan dalam satu hari.

Menjalankan teknik soal jawab lisan bukanlah semudah yang disangka seperti soalan dan jawapan atau bukan juga sebagai teknik mendapatkan jawapan daripada pelajar, malahan lebih daripada itu. Dalam memastikan soal jawab lisan berperanan

meningkatkan pembelajaran pelajar, guru perlu memikirkan aras soalan yang bersesuaian supaya objektif pembelajaran tercapai seperti yang dirancangkan. Ini kerana, di dalam amalan pentaksiran formatif, aras soalan lisan memainkan peranan utama. Penaksiran tidak akan memberi makna sekiranya aras soalan yang digunakan dalam aktiviti pentaksiran hanya bertumpu pada aras rendah semata-mata (Stiggins, 2001). Terdapat dua kategori aras soalan yang sering digunakan oleh guru dalam proses pengajaran mereka iaitu aras rendah dan aras tinggi (Berry, 2008). Guskey (2010) turut mencadangkan guru memberi fokus kepada penggunaan soalan pentaksiran formatif aras tinggi dalam usaha untuk meningkatkan pembelajaran pelajar.

Berry (2008) seterusnya menegaskan bahawa soalan aras tinggi meminta pelajar untuk memikirkan jawapan dengan mengaplikasikan pengetahuan dan kefahaman mereka. Ia berlaku dalam keadaan apabila guru mahu pelajar berfikir secara kritikal dan oleh itu soalan aras tinggi sangat diperlukan. Ini disokong oleh Brookhart (2007) yang mendapati soalan aras tinggi dikemukakan sebagai soalan tambahan selepas mengemukakan soalan aras rendah. Bagi mengaplikasikan soalan aras tinggi dalam pentaksiran formatif ramai guru menggunakan soalan pelbagai pilihan (Abrams, 2007). Shepard (2006) pula menyatakan berlaku peningkatan aras kognitif apabila pelajar menyelesaikan soalan aras tinggi. Ini kerana soalan aras tinggi hanya dapat dijawab melalui kefahaman mendalam sama ada dengan pelajar membuat aplikasi atau memberikan alasan. Ini juga membantu supaya pelajar dapat meningkatkan proses metakognitif dan refleksi diri selepas menyelesaikan sesuatu tugas.

Soalan lisan aras sederhana seperti aplikasi, sintesis dan aras tinggi seperti analisis dan penilaian digalakkan berbentuk penyelesaian masalah kerana ia mampu berperanan secara signifikan sebagai sebahagian proses pengajaran. Soalan aras tinggi yang dikemukakan dalam bentuk penyelesaian masalah dapat membuka ruang untuk perbincangan mendalam serta mengalakkan penerokaan. Guru juga boleh menggunakan jawapan pelajar untuk mengawal langkah dan isi pengajaran kerana jawapan yang benar atau salah boleh digunakan untuk meningkatkan lagi tahap kefahaman pelajar ke tahap lebih tinggi.

■2.0 MASALAH KAJIAN

Dalam amalan pentaksiran formatif guru kurang mahir mengemukakan soalan aras tinggi. Kebanyakan soalan yang dikemukakan guru adalah dalam kategori aras rendah sahaja iaitu pengetahuan dan kefahaman. Berry (2008) mencadangkan agar guru menyeimbangkan penggunaan soalan daripada kedua-dua kategori iaitu soalan aras rendah dan aras tinggi dalam bilik darjah. Walau bagaimanapun kajian-kajian lain menunjukkan dapatan-dapatan yang menarik dan berbeza-beza (Brookhart, 2007; Brophy & Good, 1986; Good & Brophy, 1993; Abrams, 2007; Shepard, 2006). Sebagai contoh, kajian yang dijalankan oleh Brookhart (2007) mendapati soalan pengetahuan dan kefahaman lebih dominan digunakan dalam bilik darjah berbanding penggunaan soalan aras tinggi. Kajian oleh Brophy dan Good (1986) pula mendapati kebanyakan soalan utama adalah daripada aras rendah, iaitu hampir lapan puluh peratus daripada jumlah soalan keseluruhan yang diberikan guru. Walau bagaimanapun soalan lisan aras rendah hanya membekalkan sebahagian kecil maklumat berkaitan tahap kefahaman dan kemahiran pelajar. Ini kerana maklumat yang dibekalkan oleh soalan aras rendah hanyalah berupa mengingat maklumat atau fakta (Berry, 2008). Kajian yang dijalankan oleh Zamri dan Norazah (2011) terhadap pengajaran Guru Bahasa Melayu turut mendapati guru lebih suka menggunakan soalan aras rendah

menyebabkan murid kurang diberi peluang untuk berfikir. Kajian oleh Good dan Brophy (1993) pula mendapati soalan lisan aras tinggi juga kerap digunakan guru dan penggunaannya penting untuk meningkatkan kualiti pengajaran dan pembelajaran. Dapatan kajian Suzana dan Jamil (2012) mendapati aras soalan tinggi juga turut digunakan dalam proses pengajaran Bahasa Melayu darjah satu.

■3.0 OBJEKTIF DAN PERSOALAN KAJIAN

Objektif kajian ini adalah untuk melihat kewujudan pelbagai aras soalan lisan dalam pentaksiran formatif bagi mata pelajaran Geografi. Persoalan kajian ialah "Adakah terdapat kepelbagaian aras soalan lisan dalam pentaksiran formatif ketika proses pengajaran mata pelajaran geografi?"

■4.0 METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dan dijalankan secara kaedah kajian kes. Kaedah ini dipilih berdasarkan kepada keinginan untuk memahami penggunaan aras soalan lisan pentaksiran formatif secara lebih mendalam (Yin, 2003). Untuk memperolehi maklumat secara terus dari peserta kajian maka kajian lapangan menggunakan teknik pemerhatian dan temubual dijalankan. Teknik pemerhatian digunakan untuk mendapat diskripsi berkaitan dengan tempat kajian, aktiviti dan ahli di tempat kajian dan makna kepada perkara yang diperhatikan dari perspektif peserta kajian (Johnson & Christensen, 2000; Patton, 1990). Pengkaji tidak akan campur tangan dalam semua aktiviti di dalam bilik darjah supaya mendapat gambaran yang sebenar. Hal ini juga penting agar guru peserta kajian tidak merasa tercabar dari segi profesionalisme sebagai seorang guru (Marohaini, 2004).

Data yang diperoleh semasa pemerhatian akan diperkukuhkan melalui temu bual. Daripada temu bual, segala maklumat yang kurang jelas dan sukar didapati akan diperolehi. Ini kerana soalan yang dikemukakan semasa temu bual ialah soalan susulan untuk mencungkil penjelasan lanjut daripada peserta kajian tentang perlakuan yang ditunjukkan. Selain itu melalui temu bual pengkaji akan mendapat gambaran yang lebih mendalam tentang apa yang sebenarnya dialami dan difikirkan peserta kajian. Ini jelas kerana menurut Patton (1987), temu bual kualitatif membenarkan pengkaji untuk mencungkil maklumat secara mendalam dari peserta kajian dan untuk memperolehi kefahaman mengenai sesuatu perkara dari sudut perspektif peserta kajian.

Dua orang peserta kajian dipilih berdasarkan kriteria yang ketat. Kriteria yang ditetapkan ialah pengalaman mengajar subjek geografi melebihi sepuluh tahun dan menggunakan pentaksiran formatif dalam pengajaran dan pembelajaran mereka. Pemilihan peserta kajian juga dibuat berdasarkan kepada kemudahan yang diberi untuk memasuki lokasi kajian iaitu sekolah tempat mereka mengajar serta mudah untuk dijalankan proses kerja kajian lapangan.

Data dianalisis melalui dua peringkat iaitu semasa kajian lapangan dan analisis kandungan selepas selesai kajian lapangan. Teknik gundalan secara manual digunakan untuk menyiasat pola strategi yang kerap diamalkan oleh peserta kajian (Abd. Murad, 2003) manakala borang matrik digunakan untuk penyimpulan analisis mengikut peserta kajian. Triangulasi antara unit digunakan dalam penyimpulan data dan aspek kesahan serta kebolehppercayaan data dibuat melalui triangulasi antara unit iaitu dengan data daripada sembilan kali pemerhatian dan temu bual, pengesahan peserta kajian, nota lapangan dan memo serta etika kerja. Dapatan kajian bersifat komprehensif, holistik dan diskriptif

(Othman, 2009) tetapi tidak boleh digeneralisasikan kepada konteks, peserta dan tempat kajian yang lain

5.0 DAPATAN KAJIAN

Dapatan kajian yang dibentangkan ialah data yang diperolehi daripada kajian kes dua orang guru peserta kajian dan dibentangkan mengikut setiap peserta kajian iaitu Guru Y (peserta kajian 1) dan Guru Z (peserta kajian 2). Perbincangan dapatan kajian tidak membandingkan antara Guru Y dan Guru Z tetapi mengabungkan kedua-dua analisis data untuk memperkayakan kefahaman atas tujuan memahami fenomena kajian dengan lebih mendalam. Latar belakang guru peserta kajian dibincangkan terlebih dahulu sebelum membuat pembentangan analisis data dan perbincangan berkaitan aras soalan.

5.1 Latar Belakang Guru

Guru Y berkelulusan Sarjana Muda Sains, mendapat pendidikan iktisas Diploma pendidikan dari Universiti Sains Malaysia dan mempunyai pengalaman mengajar geografi selama tiga belas tahun. Guru Y merupakan salah seorang Guru Cemerlang dan pernah menyandang jawatan guru disiplin di sekolah tempat beliau bertugas. Guru Z berkelulusan Sarjana Psikologi, mendapat pendidikan iktisas dari Universiti Malaya dan mempunyai pengalaman mengajar subjek geografi selama dua belas tahun. Guru Z pernah menyandang jawatan sebagai Ketua Panitia Geografi selama tiga tahun disekolah tempat beliau bertugas. Subjek geografi merupakan opsyen semasa mengikuti Diploma Pendidikan bagi kedua-dua guru ini.

5.2 Aras Soalan

Pada peringkat permulaan pengajaran, kedua-dua guru menyoal soalan aras rendah pada tahap pengetahuan dan kefahaman sahaja. Guru Y hanya mengemukakan beberapa soalan berkaitan pembelajaran lepas dengan tujuan meminta pelajar mengaitkan apa yang telah dipelajari dengan tajuk pengajaran semasa yang akan dipelajari mereka. Guru Z agak aktif menyoal pelajar pada peringkat permulaan proses pengajaran dan adakalanya memanggil nama pelajar untuk menjawab soalan-soalan tersebut. Beliau gemar menyelitikan soalan di awal pengajaran dan pembelajaran sebagai Induksi Set untuk menyampaikan tajuk pengajaran. Siri soalan tahap pengetahuan dan kefahaman yang beliau dikemukakan hanya memerlukan fakta ringkas berkaitan konsep dan isi pelajaran lepas. Semasa pemerhatian, ada ketikanya Guru Z menyoal sehingga sembilan soalan di peringkat permulaan pengajaran. Soalan dikemukakan secara berhemah sehingga pelajar menyebut tajuk pelajaran yang akan mereka pelajari. Sebagai contoh, semasa peringkat permulaan pengajaran tajuk arah mata angin, guru Z menggunakan rajah arah mata angin yang beliau lukis di papan hitam dan menyoal,

“apa arah kamu belajar di tingkatan satu?”, “ini arah apa?”, “ini arah apa?”, “ini arah apa?”, “ini arah apa?”, “selain empat ni ada empat lagi, apa dia?”, “tingkatan dua pulak belajar apa?”, “nilai bearing sudutan 0° hingga berapa?”, “tingkatan 3 belajar bearing juga tapi lain, apa dia?” dan “bearing sudutan atau sukuan?”.

Semasa pertengahan sesi pengajaran, kedua-dua guru aktif mengemukakan soalan lisan aras rendah, sederhana dan tinggi. Guru Y menjelaskan “mula-mula saya bagi soalan pengetahuan. Lepas tu kefahaman. Bila dah faham pindah buat aplikasi. Saya gubal soalan dari tahap mudah ketahap susah”. Guru Z juga

mengaku “...tengok, kalau misalnya pengenalan bagi aras pengetahuan dulu. Kalau pertengahan aras tinggi, ikut tajuk. Kalau kemahiran geografi selalu bagi aras kefahaman dan aplikasi la. Kalau tafsir peta, graf, gambarajah memang boleh capai aras sintesis, analisis dan penilaian”. Adakalanya siri soalan dikemukakan bertalu-talu sehingga membentuk dialog antara guru dan pelajar. Hal ini terjadi apabila kedua-dua guru mengemukakan soalan secara kerap dipertengahan proses pengajaran dan pembelajaran. Adakalanya, soalan dikemukakan bertubi-tubi terutama apabila pelajar memberi respon dengan tepat. Malahan penyoalan lisan dalam fasa pertengahan dijadikan medium untuk menyampaikan isi dan konsep pelajaran. Kedua-dua guru menggunakan soalan aras rendah untuk menyokong aktiviti pengajaran dalam menyampaikan isi dan konsep pelajaran. Umpamanya Guru Z, semasa mengajar tajuk garisan kontur dan keratan rentas, beliau menggunakan aras soalan rendah “kalau garisan kontur rapat makan cerun?”, “jika garisan kontur jarang-jarang, cerun?”, “kalau rapat-rapat dan jarang semula?”. Guru Y pula semasa mengajar bearing sukuan menggunakan aras rendah untuk memperkenalkan konsep sukuan “ok, 45° di sukuan mana?”, “macam mana nak baca?”, “130° di sukuan mana?”, “ok, 245° kat sukuan mana?”, “sudut 330° disuku berapa?”.

Soalan aras rendah menjadi pendahulu soalan-soalan lain untuk mendapatkan maklumat status pembelajaran semasa pelajar. Apabila pelajar berjaya menjawab soalan aras rendah kedua-dua guru mula menaikkan aras soalan kepada peringkat yang lebih tinggi. Soalan aras rendah, sederhana dan tinggi dikemukakan berselang-seli dalam satu siri soalan. Guru Z mencampur beberapa soalan aras rendah, sederhana dan aras tinggi dalam satu siri soalan semasa mengajar pelajar menghubungkan ciri fizikal dan budaya kawasan paya.

“Apa dia ciri fizikal?”, “ Apa dia ciri budaya?”, “ cari RG4975, pandang darat fizikal ada apa?”, “pokok bakau macam mana salirannya?”, “adakah sesuai untuk pertanian?”, “apa kegunaan pokok bakau?”, “aktiviti ekonomi kawasan bakau apa?”, “kalau perikanan, apa?”.

Dalam sesi pengajaran lain, Guru Z memberikan soalan aras tinggi dan rendah secara berselang-seli semasa menyoal hubungkait ciri fizikal dan budaya kawasan tanah pamah beralun.

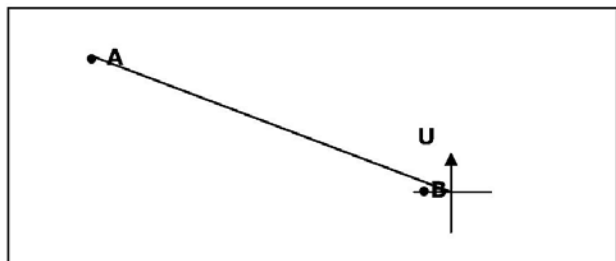
“Cuba fikir, ada tak pokok getah dan kepala sawit di taman di paya?”, “Kenapa?”, “di mana tanam pokok getah dan kelapa sawit?”, “kenapa?”, “mengapa padi ditanam di lembah sungai?”, “mengapa padi tak boleh tanam di tanah beralun?”, “tapi padi huma lain, tau padi huma?”, “dimana tanam padi huma?”.

Guru Y memberikan soalan mengukur jarak dan mengira luas kawasan dalam peta topografi.

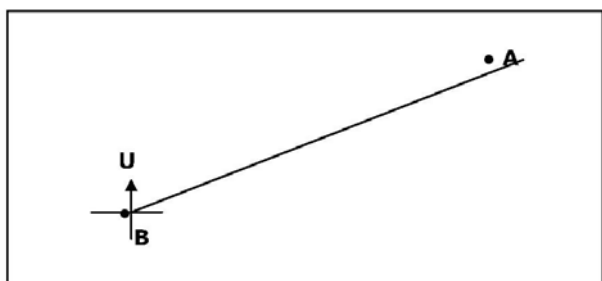
“Ha, tu skala apa?”, “1cm mewakili apa?”, “tukar kepada skala lurus?”, “ukur jarak RG 713758 ke RG738786, berapa?”, “tukar kepada skala peta?”, “tengok kawasan paya, kira luas. Cari petak penuh, kira, berapa?”, “ok, petak ¾ macam mana?”, “separuh macam mana?”, “1/4 dapat berapa?”, “ok, kira berapa jumlah?”, “ubah jumlah ikut skala?”, “berapa luas?”.

Apa yang menarik diperingkat pertengahan ini soalan lisan digunakan oleh kedua-dua guru untuk menyokong aktiviti pentaksiran yang lain iaitu *seatwork* dan latihan. Guru Z mengemukakan soalan aras sederhana iaitu aplikasi untuk melancarkan aktiviti latihan mengukur bearing A dari B dan sebagai panduan sehingga pelajar mendapat jawapan yang tepat. Dengan berbanding gambarajah yang dilukiskan dipapan hitam (Rajah 1) beliau menyoal, “mata angin letak dimana?”, utara

atau selatan?”, “garisan tunjuk arah timur atau barat?” dan “nak kira sudut mana?”. Guru Y, sambil memberi arahan kepada pelajar memberi perhatian kepada rajah yang dilukis di papan hitam (Rajah 2) semasa membuat latihan bearing sukuan dan bertanya, “ha, tengok sini, A dari B. Mana ukur?”, “jadi S atau U?”, “jadi B atau T?”, “ok, berapa sudut?” dan “jadi jawapan?”.

Rajah 1 Bearing A dari B yang dilukis Guru Z di papan hitam

Rajah 2 Bearing A dari B yang dilukis Guru Y di papan hitam

Pada peringkat penutup, Guru Z kelihatan tidak mengemukakan soalan. Beliau sekadar bertanyakan soalan aras rendah untuk memastikan pelajar memahami dan menguasai pembelajaran dan memerlukan jawapan sekadar ya serta tidak. Manakala guru Y masih aktif mengemukakan soalan sehingga pelajar membuat rumusan isi dan konsep pelajaran yang telah mereka pelajari. Beliau masih mengemukakan soalan campuran aras rendah dan tinggi. Ini kerana ada antara soalnya beliau, meminta pelajar membuat penilaian terhadap isu berkaitan isi dan konsep pelajaran yang telah diajar. Umpamanya dengan menggunakan peta topografi, beliau menyoal

“apa tanda aras kira belajar hari ini?”, “ok, kat mana?”, “bagi tau kedudukan, apa RGnya?”, “ok, apa lagi?”, “apa lagi tanda aras?”, “lagi, apa dia?”, “ok, lagi?”, “ok, 100 meter yang tulis kat garisan tu apa maksudnya?”, “ok, apa maksud 100 meter ketinggian dari aras laut?”

6.0 PERBINCANGAN KAJIAN

Kedua-dua guru menunjukkan amalan penggunaan pelbagai aras dalam soalan lisan semasa mengendalikan pentaksiran formatif. Ini bermakna kedua-dua guru percaya bahawa penggunaan pelbagai aras soalan menjadikan proses pengajaran mereka lebih menarik dan mampu meningkatkan pembelajaran pelajar (Stiggins, 2001). Amalan kedua-dua guru dalam penggunaan soalan lisan pelbagai aras menunjukkan corak tertentu, menunjukkan mereka benar-benar memahami kepentingan penggunaannya berdasarkan keperluan pelajar dan objektif pembelajaran. Ini kerana soalan lisan dimulakan dengan aras

rendah semasa permulaan sesi pengajaran dan diikuti soalan lisan aras sederhana dan tinggi semasa pertengahan dan penutup pengajaran.

Aras soalan rendah dijadikan panduan memulakan aktiviti pengajaran (Berry, 2008; Brookhart, 2007). Begitu juga soalan aras rendah digunakan oleh kedua-dua guru untuk melihat status kefahaman pelajar terhadap konsep dan isi pelajaran yang diajar kepada pelajar. Selain itu guru juga mengaitkan konsep dan isi pelajaran lepas dengan konsep dan isi pelajaran semasa supaya pelajar boleh membuat perkaitan terutama dalam subtajuk-subtajuk kemahiran geografi. Soalan aras rendah dikemukakan secara semasa guru menyampaikan konsep dan isi pelajaran mempunyai kelebihan iaitu untuk mendapatkan maklumat status kefahaman pelajar supaya guru boleh mengubahsuai pengajaran mengikut keperluan pelajar dan memberi maklum balas serta merta sekiranya berlaku salah faham konsep dan isi pelajaran.

Aras soalan sederhana digunakan guru untuk mendapat maklumat tentang status pembelajaran dan dikemukakan selepas mereka mengajar konsep. Aras soalan ini dikemukakan untuk memastikan pelajar telah menguasai konsep dan isi pelajaran sehingga membolehkan mereka mengaplikasikannya dalam situasi berlainan. Dalam bahagian kemahiran geografi, soalan lisan aras sederhana seperti aras aplikasi memberi kelebihan untuk pelajar meningkatkan kemahiran geografi seperti menyatakan kedudukan sesuatu tempat, menyatakan ketinggian sesuatu tempat, mengira jarak sesuatu tempat, menyatakan bearing sesuatu tempat, mengira keluasan, serta melukis graf dan carta. Soalan aras aplikasi adalah bertepatan dengan objektif pembelajaran bahagian kemahiran geografi supaya pelajar mahir menyatakan kedudukan, mengira jarak, bearing, keluasan dalam pelbagai situasi serta mengubah data kepada bentuk graf dan carta. Soalan aras analisis digunakan untuk mendapatkan maklumat terhadap keupayaan pelajar membuat perkaitan antara konsep dan isi pelajaran. Umpamanya dalam subtopik ketinggian, kedua-dua guru mengabungkan konsep ketinggian dengan kontur dan keratan rentas.

Kedua-dua guru menggunakan soalan lisan aras tinggi untuk mengalakkan pelajar dalam kelas mereka berfikir (Berry, 2008; Good & Brophy, 1993; Shepard, 2006). Ini kerana aras soalan sederhana dan tinggi (Berry, 2008; Brookhart, 2007) sesuai untuk digunakan bagi kumpulan pelajar pelbagai kebolehan. Soalan penilaian digunakan untuk mendapat maklumat keupayaan pelajar menggunakan konsep dan isi pelajaran untuk mentafsir peta topografi, carta, graf, rajah dan gambarajah.

Walaupun penggunaan soalan melibatkan pelbagai aras namun kedua-dua mereka lebih banyak memberi tumpuan kepada soalan aras sederhana dan aras tinggi iaitu aplikasi, analisis dan penilaian. Soalan aras rendah pula sering dikemukakan terlebih dahulu diikuti soalan aras sederhana dan tinggi. Soalan aras sederhana dan tinggi memerlukan jawapan pendek sekiranya berkaitan fakta atau isi pelajaran manakala jawapan yang lebih panjang diperlukan apabila membuat penjelasan lebih terperinci. Soalan aras tinggi lebih terbuka dan kedua-dua guru gemar mengemukakan soalan autentik berdasarkan persekitaran fizikal dan budaya setempat. Mereka juga bijak menggunakan persekitaran fizikal dan budaya setempat untuk menggalakkan pelajar berfikir pada aras tinggi. Ini kerana soalan autentik membolehkan pelajar berfikir, membuat perkaitan secara kritikal, mengaplikasi, menganalisis, mensintesis dan menilai. Ia kelihatan agak mudah diaplikasikan kerana soalan ini sangat rapat dengan pemikiran pelajar.

Guru Y bertindak melontarkan soalan aras tinggi dengan suara lebih lantang dan tegas. Apabila menerima respon daripada pelajar sama ada jawapan salah atau betul, beliau bertindak memberikan maklum balas berkaitan soalan yang dilontarkan. Beliau memberi maklum balas kepada soalan-soalan aras tinggi

yang dikemukakan. Guru Z juga bertindak sedemikian, cuma beliau selalu memberikan beberapa maklumat tambahan untuk pelajar memikirkan jawapan yang tepat. Kedua-dua guru juga menggunakan bahan bantu mengajar terutama gambar rajah yang dilukis di atas papan hitam untuk membantu mengemukakan soalan lisan secara lebih berkesan. Malahan bagi subtopik tertentu guru menggunakan bahan bantu mengajar seperti kompas, peta topografi, benang dan kertas untuk membantu melancarkan lagi aktiviti soal jawab lisan.

7.0 IMPLIKASI DAN CADANGAN KAJIAN

Kedua-dua guru Y dan guru Z merupakan contoh guru yang menjalinkan aktiviti penyoalan dalam pengajaran dan pembelajaran secara *embedded* (Brookhart, 2007; Mohamad Azhar, 2006; Stiggins & Chappuis, 2006). Soalan lisan yang mereka gunakan mampu berperanan seperti yang sepatutnya termasuklah melibatkan penyertaan pelajar secara aktif dengan berdialog, berbincang, berfikir dan menjadikan aktiviti dalam bilik darjah benar-benar berfungsi sebagai mana yang sepatutnya (Black & Wiliam, 1998; Fisher & Frey, 2009; Mohamad Azhar, 2006; Stiggins, 2001). Pengajaran semata-mata tanpa aktiviti penyoalan lisan kelihatan tidak menyeronokkan, tidak mencabar serta tidak mampu membantu meningkatkan pembelajaran pelajar (Stiggins, 2001). Proses pengajaran dan pembelajaran menjadi lebih bermakna apabila aras soalan dalam pentaksiran formatif dipelbagaikan sehingga ke aras tinggi.

Taburan soalan lisan yang meliputi ketiga-tiga aras memberikan kesan kepada pembelajaran pelajar. Pelajar berkebolehan rendah dan sederhana boleh dilatih sehingga berupaya menyelesaikan soalan aras tinggi. Amalan begini mampu meningkatkan motivasi pelajar daripada kumpulan lemah dan sederhana. Pelajar mendapat gambaran mereka boleh berjaya berdasarkan keupayaan mereka menyelesaikan soalan aras sederhana tinggi. Begitu juga pelajar berkebolehan tinggi, berdasarkan gambaran status pencapaian semasa mereka bertambah yakin serta boleh merancang pembelajaran sendiri.

Guru Y kelihatan mahir mengemukakan soalan aras rendah, sederhana dan tinggi, adakalanya mengemukakan soalan secara bertubi-tubi dan mampu mengawal pelajar supaya memberi respon kepada semua soalan yang dikemukakan. Soalan yang dikemukakan berturutan dan berkaitan sehingga menampilkan kebijaksanaan guru menyusun soalan selari dengan objektif pembelajaran yang hendak dicapai (McMillan, 2007). Soalan yang dikemukakan oleh Guru Y seolah-olah berbentuk rantaian soalan atau siri soalan yang menuntut pelajar berfikir secara kritis untuk memberi jawapan. Amalan ini kelihatan membentuk fenomena "rantai soalan dan jawapan" yang mengawal situasi pengajaran dan pembelajaran agar berjalan lancar (Black & Wiliam, 1998; Hall, 2007). Ia kelihatan sangat bermanfaat terutama apabila semua pelajar memberikan perhatian dan beliau dapat mengawal kelas dengan baik.

Guru Z mahir mengemukakan soalan secara spontan dan kelihatan sabar menunggu jawapan daripada pelajar (Abu Bakar, 1986; Nitko, 1996). Apabila mendapati pelajar kurang memberikan tumpuan, beliau mengemukakan soalan kepada kelas dan memanggil beberapa orang pelajar untuk memberikan jawapan. Jawapan salah atau betul yang diberikan oleh pelajar menjadikan proses pembelajaran lebih bermakna kerana kedua-dua mereka mengemukakan soalan tambahan pelbagai aras bersesuaian dengan kebolehan pelajar (Fautley & Savage, 2007; Tuttle, 2009). Soalan tambahan yang beliau kemukakan berjaya membawa pemikiran pelajar kepada perbincangan lanjut sehingga ke aras pemikiran lebih tinggi. Kedua-dua guru juga sangat menekankan penggunaan soalan lisan aras sederhana dan tinggi

terutama dalam fasa perkembangan pengajaran dan pembelajaran (Berry, 2008; Brookhart, 2007).

Kajian ini memberi gambaran kepada guru-guru bagaimana memberi soalan lisan pentaksiran formatif aras tinggi dan sederhana mampu dilakukan dengan baik. Ia membuktikan bahawa mengemukakan soalan lisan aras tinggi bukan sesuatu yang sukar diberikan kepada pelajar, malahan memberi manfaat kepada pelajar termasuk meningkatkan pembelajaran mereka. Menyedari kepentingan terhadap soalan lisan pentaksiran formatif dalam pelbagai aras, maka dicadangkan pihak pendidikan peringkat sekolah, daerah, negeri dan kebangsaan mengadakan bengkel memberi pendedahan secara *hands-on* kepada guru-guru untuk membina soalan lisan aras sederhana dan tinggi.

Kami mencadangkan supaya kajian dalam topik penyoalan ini diteruskan terhadap mata pelajaran lain terutama dalam bidang sains sosial untuk mendapat gambaran yang lebih mendalam terhadap penggunaan aras soalan lisan bagi pentaksiran formatif. Disyorkan juga kaedah pengumpulan data diperluaskan kepada temubual supaya mendapat lebih maklumat berkaitan fenomena soal jawab ini.

Rujukan

- Abd. Murad Salleh. 2003. Proses Penganalisisan Data Kajian Kes Secara Kualitatif. kertas kerja dalam *Seminar Penyelidikan Kualitatif: Teori dan Praktis*. Kuala Lumpur: 10 Oktober.
- Abrams, L. M. 2007. Implications of High-Stakes Testing for the Use of Formative Classroom Assessment. Dalam McMillan J. H (eds.). *Formative Classroom Assessment: Theory into Practice*. New York: Teachers College Press. 79–98.
- Berry, R. 2008. *Assessment For Learning*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Black P., Harrison C., Lee, C., Marshall, B. & Wiliam, D. 2003. *Assessment for Learning: Putting it into Practice*. Maidenhead: Open university Press.
- Black, P. & Wiliam, D. 1998a. Working Inside The Black Box: *Assessment for Learning in the Classroom*. London: Department of Education and Professional Studies, King's College.
- Black, P. & Wiliam, D. 1998b. *Inside the Black Box: Raising Standards Through classroom Assessment*. London: School of Education, King College.
- Black, P. & Wiliam, D. 2004. The Formative Purpose: Assessment must First Promote Learning, Towards Coherence Between Classroom Assessment and Accountability *103rd Yearbook of The National Society for the Study of Education* (ed.). Chicago: University of Chicago Press for the NSSE, 20–50.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. 2007. *Qualitative Research for Education: an Introduction to Theories and Methods*. Boston: Pearson, Allyn and Bacon.
- Brookhart, S. M. 2007. Expending Views About Formative Classroom Assessment: A Review of the Literature, dalam McMillan J. H (eds). *Formative Classroom Assessment: Theory into Practice*. New York. Teachers College Press. 43–62.
- Brophy, J. & Good, T. 1986. Teacher behavior and Student, dalam M. Wittrock (eds.), *Handbook of Research on Teaching*. New York: MacMillan.
- Fautley, M. & Savage, J. 2007. *Assessment for Learning and Teaching in Secondary Schools*. United Kingdom: Learning Matters Ltd.
- Fisher, D. & Frey, N. 2009. Feed Up, Back, Forward. *Educational Leadership*, 67(3): 20–25.
- Gallagher, J. J. 1999. Improving Science Teaching and Student Achievement Through Embedded Assessment. *MSTA Journal*. 44(3).
- Guskey, T. R. 2010. A Lesson of Mastery Learning. *Educational Leadership*. 68(2): 52–57.
- Good, T & Brophy, J. 2003. *Looking in Classroom*. 9th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Hall, K. 2007. Assessing Children Learning, dalam Moyles J. (eds.). *Beginning Teaching: Beginning Learning*. England: Open University Press. 196–203.
- Leahy, S., Lyson, C., Thompson, M., & Wiliam, D. 2005. Classroom Assessment: minute-by-minute and day-by-day. *Educational Leadership*. 63(3):19–24
- Marohaini Yusoff. (eds). 2004. *Penyelidikan kualitatif: Pengalaman Kerja Kajian Lapangan*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.

- McMillan, J. H. 2007. Formative Classroom Assessment: The Key to Improving Student Achievement. dalam McMillan J. H (eds.), *Formative Classroom Assessment: Theory into Practice*. New York: Teachers College Press. 1–7.
- McMillan, J. H. 2008. *Assessment Essentials for Standard-Based Education*. 2nd eds. Carlifornia: Corwin Press.
- Merriam, S. B. 2009. *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Mohamad Azhar Mat Ali. 2006. Amalan Pentaksiran di Sekolah Menengah. Tesis Doktor Falsafah. Kuala Lumpur: Fakulti Pendidikan Universiti Malaya.
- Nitko, A. J. 1996. *Educational Assessment of Student*. 2nd Ed. Englewood, New Jersey: Prentice Hall Merrill Education.
- Othman Lebar. 2009. *Penyelidikan Kualitatif: Pengenalan kepada Teori dan Metod*. Penerbitan Universiti Pendidikan Sultan Idris: Tanjung Malim.
- Popham, W. J. 2008. *Transformative Assessment*. USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Scherer, M. 2008. An Answer for Long Term. *Educational Leadership*. 65(4): 7–17.
- Scherer, M. 2005. Reclaiming Testing. *Educational Leadership*. 63(3): 9.
- Suzana Abd. Mutalib & Jamil Ahmad. 2012. Penggunaan teknik pentaksiran formatif dalam Subjek Bahasa Melayu Darjah Satu: kajian kes. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu*. 2(1): 1–14.
- Stiggins, R. J. 2001. *Student-Involved Classroom Assessment*. 3rd ed. Upper Sadler River: Merrill Prentice Hall.
- Stiggins, R. J. 2008. Assessment for Learning, The Achievement Gap, and Thruly Effective Schools. Dalam *Seminar Educational Testing Service and College Board Conference*. Washington: 8 September).
- Yin, R. K. 2003. *Case Study Research: Design and Methods*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Zamri Mahamod & Nor Razah Lim. 2011. Kepelbagaian kaedah penyoalan lisan dalam pengajaran guru Bahasa Melayu: kaedah pemerhatian. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu*. 1(1): 51–65.